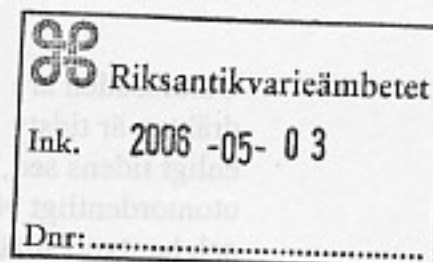

M006 (bostadsbeb.)
A051 (flerbostadshus)

Byggnadsminnesförklaring av Monténska huset på fastigheten
Källan 8, Södermalm, Stockholm

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen
m m (KML) Monténska huset, även kallat Monténska palatset, för byggnadsmin-
ne.

Följande skyddsbestämmelser gäller för byggnadsminnet.

- 1) Byggnaden får inte rivas
- 2) Byggnaden får inte till sitt yttre förändras
- 3) Ursprunglig planlösning får inte förändras. Härmed avses körport, entréer, trapphus och våningsplan
- 4) Vinden får inte inredas
- 5) I byggnaden får inte åtgärder vidtas som medför ändring av fast inredning. Härmed avses ursprungliga
 - snickerier
 - detaljer i stucc/puts
 - stengolv och gnisthällar
 - fönster med bågar och glas, glasmålningar, etsat glas, råglas
 - kakelugnar och vedspisar med spiskupa och kakel
 - dekormåleri och målningar på tak, väggar och snickerier. Här avses även ytor som tidigare målats över
 - kork- och linoleummattor
 - dörrar och nattluckor av plåt
- 6) Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhålls-
arbeten skall utföras på ett traditionellt sätt så att det kulturhistoriska värdet
inte minskar. Ursprungliga byggnadsdelar skall repareras och inte bytas ut.
Ytor skall rengöras och bättras snarare än målas om.

Motivering för byggnadsminnesförklaringen

Monténska huset har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Det speglar det
nya välstånd som skapades i Sverige under 1800-talets andra hälft genom indust-
rialisering och en starkare marknadsekonomi. En borgarklass som växte både i
antal och i finansiell styrka demonstrerade sitt nya välstånd i städernas flerbos-
stadshus snarare än i privata palats på landsbygden.

2006-05-02 beslöt *Urh*
Hoppe för KfK-BM-reg. A-a/

2006-05-02

Delgivn kvitto

Gatufasaden är en mycket god representant för 1880-talets putsarkitektur, stil-
dräkten är tidstypiskt klassicerande, och mycket påkostad. Gårdsfasaden är, också
enligt tidens sed, enklare och utan utsmyckningar. Huvudentrén med trapphus är
utomordentligt välbevarad med takmålningar, glaspartier etc av hög konstnärlig
och hantverksmässig kvalitet. Vinden är oförändrad sedan byggnadstiden, vilket
är mycket ovanligt. De hantverksmässiga och konstnärliga kvaliteterna i den
Rosengréniska paradvåningen på 2 tr tillhör de främsta inom det svenska 1800-
talets inredningskonst. Våningen har en sällsynt ålderdomlig karaktär och är i alla
delar synnerligen välbevarad. Övriga interiörer är också, bortsett från senare yt-
skikt, i stort sett intakta.

Historik

Monténska huset uppfördes 1887-89 efter arkitekten Albin Sjösteens ritningar.
Byggherre var fabriksfirman Lars Montén & Co, tillverkare av bl a såpa och stea-
rinljus. Ägare till firman var Carl Rosengrén och Erik Bergstedt, vilka var syster-
söner till fabrikören Lars Montén, som 1823 grundat Sveriges första såpfabrik. En
såpfabrik fanns redan på gården då flerfamiljshuset uppfördes. Vid Mariatorget,
som vid den här tiden hette Adolf Fredriks torg, byggdes flera hus under 1880-
talet, men det var egentligen först under det följande decenniet som torget fick
något av den inramning det har idag.

Huset som är byggt i fyra våningar har en monumental putsfasad med kolossal-
kolonner och fronton. Firmans monogram omgivet av figurerna Mercurius och
Industria kröner fasaden. Gårdsfasaden däremot är enkel och utan utsmyckningar
vilket är typiskt för tiden. Varje plan rymmer en större och en eller två mindre
lägenheter, de mindre nås från ett sekundärt trapphus. Lägenheterna har en fast
inredning med taklister av stuck, fyllningsdörrar, plank- och parkettgolv samt i
några fall höga paneler. Paradvåningen på våningen 2 tr, som var avsedd för Carl
Rosengrén, har en rikt utformad inredning med höga paneler, gyllenlädertapeter,
ornerade stucktak, stjärnparkettgolv och takmålningar. Flera kända arkitekter och
konstnärer såsom Valfrid Karlsson, Agi Lindegren, Carl Grabow och Sven
Scholander medverkade vid inredningen av våningen.

Såpfabriken byggdes om till bostäder 1926 och genomgick därvid en fullständig
förvandling med nya trapphus etc.

Källor:

Otryckta

Källan 8 Monténska huset S:t Paulsgatan 29, En byggnadshistorisk inventering
från Stockholms stadsmuseum 1998

Kulturhistorisk värdering av Monténska palatset, Restaurator 2005-03-15

2006-05-02

Delgivn kvitto

Ärendets handläggning

Fråga väcktes såväl den 7 februari 1996 av _____ som den 5 november 1997 av _____ och _____. Länsstyrelsen remitterade ärendet till bl.a. Stockholm stad. Kommunstyrelsen har vid sammanträde den 18 mars 1998 beslutat tillstyrka en byggnadsminnesförklaring av byggnaden. På uppdrag av Länsstyrelsen har Stockholms stadsmuseum under juni 1998 inventerat och dokumenterat byggnaden fotografiskt samt lämnat förslag till skyddsbestämmelser. Dessa har något ändrade godkänts av fastighetsägaren den 15 december 2005.

Upplysningar

Om det finns särskilda skäl, får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Beslutet kan överklagas hos Länsrätten i Stockholm län enligt anvisningar på bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektören Bo Hansson. I beslutet har även deltagit länsantikvarie Mats Jonsäter, länsassessor Göran Bjarne samt 1:e antikvarie Gunilla Pagès, föredragande.

Bo Hansson

Gunilla Pagès

Bilaga

Kulturhistorisk värdering av Monténska palatset, Ingvar Hedenrud, Restaurator
2005-03-15

Kopia:

Riksantikvarieämbetet
Stockholms stadsmuseum
Stockholms stad
Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun, Box 8314, 104 20 Stockholm
(med lagakraftsbevis)
Juridiska enheten (gb)
Mk (exp, gp) (hla och hf med lagakraftsbevis)

Högbergsgatan 33, 116 20 Stockholm
Tel: 08-714 80 60 Fax: 08-714 80 70
Internet: www.restaurator.com
E-post: info@restaurator.com

 Riksantikvarieämbetet

Ink. 2006-05-03

Dnr:

KULTURHISTORISK VÄRDERING AV MONTÉNSKA PALATSET

1. Kort historik

Monténska Palatset på fastigheten kvarteret Källan 8 uppfördes år 1887-89 av firman Lars Montén & Co. Firmans grundare grosshandlare Lars Montén (död 1872) arbetade sig upp från en enkel bondpojke till att bli en mycket förmögen fabrikör. År 1823 grundade han Sveriges första såpfabrik, och några år senare även en stearinljusfabrik. Med sin sociala och ekonomiska klättring var han en typisk representant för sin tid; 1800-talet var ett möjligheternas århundrade, då klassresor blev möjliga på ett annat sätt än tidigare.

Monténska palatset byggdes av Monténs systersoner grosshandlarna Carl Rosengren och Erik Bergstedt som också tagit över företaget efter denne. Byggnaden ritades av arkitekt Albin Sjösteen. I gathuset inreddes bostäder för de två grosshandlarna. Den ena var betydligt mer påkostad än den andra och är belägen på 2 tr. Här bodde Carl Rosengren. I övrigt innehöll gathuset bostäder för uthyrning.

På gården byggdes en såpfabrik. Under fabriken, bostadshuset och gården förlades ett omfattande lagerutrymme för såpatillverkningen.

År 1909 kontoriserades bottenvåningens bostad.

År 1926 byggdes såpfabriken på gården om till bostäder och genomgick då en fullständig förvandling med nya trapphus etc.

År 1959 renoverades fasaderna och genomgick vissa förenklingar i putsens och fasadstuckaturens utförande.

Huvudbyggnadens gårdsfönster är till stora delar utbytta, troligen på 1920-talet.

Gathusets våningsplan 1 och 2 tr har sedan start varit indelade i en större och en mindre våning. På 1 tr har gränsen mellan de två våningarna flyttats så att den mindre lägenheten utökats med två rum. På 2 tr har den mindre lägenheten utökats med ett rum. På 3 tr har våningsplanet sedan ursprunget varit uppdelad tre bostäder om 2, 3 och 4 rum och kök.

2. Sammanfattande värdering

Monténska Palatset är ett värdefullt bidrag till det svenska 1800-talets byggnadshistoria. Byggnaden har ett stort kulturhistoriskt värde.

Det största kulturhistoriska värdet ligger i den Rosengrenska paradvåningens interiörer på 2 tr. Interiörernas hantverksmässiga och konstnärliga kvaliteter tillhör de främsta inom det svenska 1800-talets inredningskonst. Övriga interiörer i byggnaden är också kulturhistoriskt värdefulla och är bortsett från senare ytskikt förvånansvärt intakta även om de inte uppnår samma kvaliteter som den Rosengrenska paradvåningen. Huvudentrén med trapphus är till stora delar väl bevarat med takmålningar, glaspartier etc av hög konstnärlig och hantverksmässig kvalitet och ett högt kulturhistoriskt värde.

Vinden är oförändrad sedan byggnadstiden och är kulturhistoriskt värdefull.

Gårdsfasaden är enkel och utan utsmyckningar. Gatufasaden är en mycket god representant för 1880-talets putsarkitektur präglad av en förmik renässansarkitektur. Fasaden mot gatan har därför ett högt kulturhistoriskt värde.

3. Värde hos anläggningen som helhet

Samhällshistoriska kvaliteter

Framgångssagan bakom firman Lars Montén & Co är typisk för denna tid då klassresa och skapandet av nya förmögenheter, "nyrikedom" blev allt vanligare. Monténska Palatset speglar det nya välstånd som skapades i Sverige under 1800-talets andra hälft genom industrialisering och en starkare marknadsekonomi. En borgarklass som växer både i antal och i finansiell styrka demonstrerar sitt nya välstånd i städernas flerbostadshus snarare än i privata palats på landsbygden.

Verksamhetshistoria

Anläggningens ursprung som såpfabrik och direktörsbostad med lager är historiskt intressant. Även om gårdsbyggnaden är kraftigt förändrad är detta en aspekt med visst kulturhistoriskt värde.

Patina och äkthet

Byggnaden är till stora delar oförändrad och har vissa ursprungliga ytskikt intakta. Inga större ombyggnader har skett. Känslan som byggnaden förmedlar är präglad av äkthet och en närhet till ursprunget. Planlösningen är endast ändrad i begränsad omfattning.

Ursprungliga ytskikt finner man i huvudtrapphusets vackert bemålade tak och i paradvåningen på 2 tr. Vinden är helt oförändrad både vad gäller ytskikt och planlösning. Byggnaden har påfallande mycket av sin ursprungliga fasta inredning bevarad, både i bostäderna, på vinden och i trapphusen.

Arkitekturhistoria

Monténska palatset ritades av en tämligen anonym arkitekt. Albin Sjösteen ritade ett 20-tal hus på Stockholms malmar varav flera nu är rivna. Som representant för 1880-talets eklektiska stil, med ett rikt formspråk i puts och stuck, har fasaden mot gatan ändå ett stort kulturhistoriskt värde. Fasaden är proportionerligt utformad och med en stolthet som inte går att ta miste på. Byggnaden är enligt tidens ideal tänkt som en reklampelare i sig, för firman Lars Montén & Co. Fasaden har därför en imponerande uppbyggnad enligt renässansens ideal i kolossalordning med ett krön prytt av firmagrundarens monogram och figurerna "Industria" och "Hermes".

4. Interiörernas kulturhistoriska värde

Rosengréniska paradvåningen

Paradvåningen på 2 trappor, den så kallade Rosengréniska paradvåningen tillhör tidens främsta interiörer. Flera framstående arkitekter, hantverkare och konstnärer medverkade vid inredandet av våningen. Den fasta inredningen specialritades. Unika kakelugnar, dekormålade tak och väggar, stuckaturer och väggpaneler, glasmålningar, intarsiadekorerade dörrpartier, skåp och dörrar, parketter och bevarade linoleumgolv visar prov på tidens främsta inredningskonst. Liksom gatufasaden är paradvåningens interiörer dekorerade i olika nystilar; matsalen i renässansstil, salongen i rokokostil etc. Till stor del är ursprungliga ytskikt bevarade. Även enklare utrymmen såsom serveringsgång och kök bevarar sin fasta inredning. Toaletten och badrummet bevarar handfat som möjligen också är ursprungliga.

Redan 1932 uppmärksammades interiörerna i den Rosengréniska våningen i Svenska hem i ord

och bild. De uppskattades som något mycket välbevarat och högkvalitativt och bevarandet ansågs redan då som en "kulturuppgift". År 1954 testamenterades matsalens interiör till Nordiska Muséet, men någon flytt genomfördes aldrig. Den Rosengréniska våningen har ett mycket högt kulturhistoriskt värde.

*Salongen i den
Rosengréniska
våningen.*

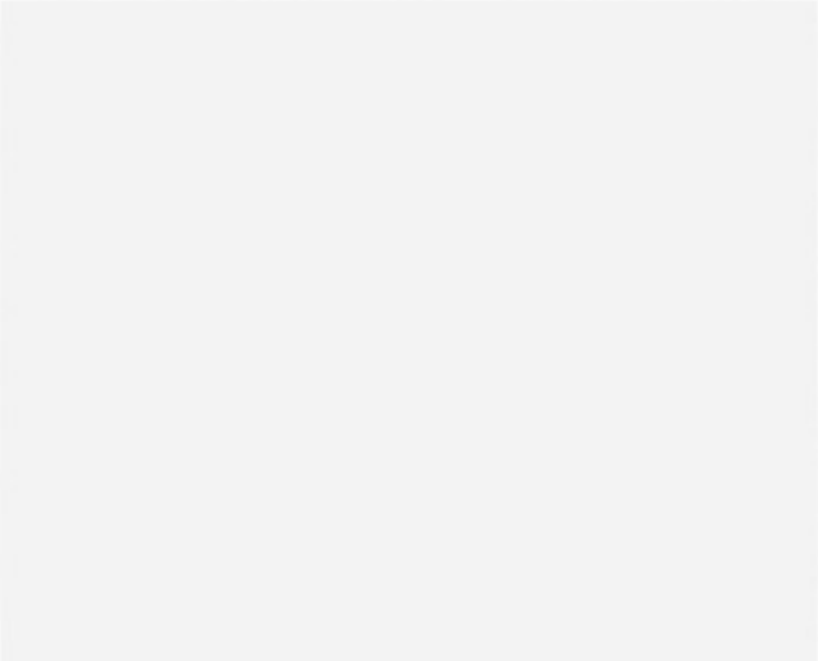

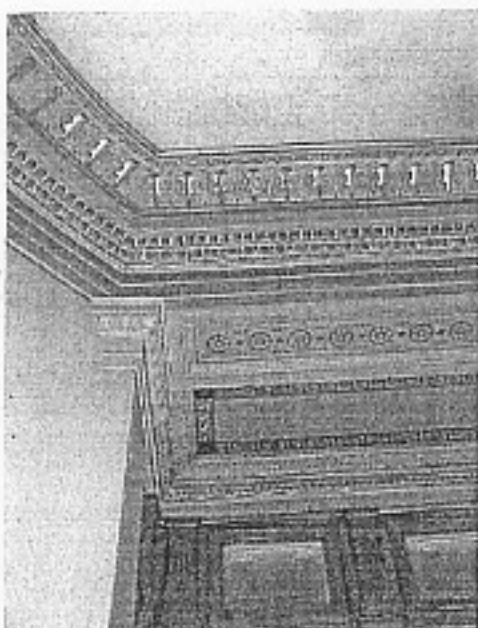
Matsalen i den Bergstedtska våningen

Övriga bostadsvåningar

Husets övriga bostadsvåningar är alla väl bevarade. Planlösningen är till stor del bevarad. Fasta inredningar är i stort sett bevarade i form av väggpaneler, parketter, stuckatur, dörrar och dörrömfattningar. I stort sett samtliga av husets kakelugnar är bevarade och flera av dessa håller en hög kvalitet. De stora våningarna på 1 och 3 tr. har i stort sett inte förändrats alls bortsett från ytskikt och våtutrymmen. De har kvar sina ursprungliga kök med stora spiskåpor av plåt. På plan 1 tr. ligger vad som måste ha varit Rosengréns kollegas, Erik Bergstedts, våning. Till stora delar påminner den om den Rosengréniska våningen men i ett enklare utförande och med övermålade ytskikt. Där finns dock fortfarande stjärnparketter, kakelugnar från 1700-talet och 1800-talet samt en komplett fast inredning. Tillsammans med övriga interiörer bildar dessa bostadsvåningar en pedagogiskt värdefull enhet som är väl bevarad och har ett högt kulturhistoriskt värde.

Matsalen i paradvåningen på 4 tr.

Trapphus och entréer

Huvudentrén med sitt trapphus håller en hög klass och bevarar mycket fina dekormålade och stuckdekorerade tak, fönster, väggpaneler, räcken och handledare av gjutjärn och ek, golv av svart och vit marmor och dörrpartier till bostäderna med blåstrade glas. De ursprungliga dekorerade taken har en hög konstnärlig kvalitet och kulturhistoriskt värde. De ursprungliga dörrpartierna till bostadsvåningarna med sina blåstrade glas har ett högt kulturhistoriskt värde. Väggarna har målats om och vissa glas bytts ut, annars är trapphuset oförändrat. Entréhallen i bottenplan är generöst tilltagen, man har offrat mycket yta för att skapa en imponerande entré. Huvudentré och trapphus med sina ursprungliga byggnadsdelar, ytskikt och planlösning har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Detta gäller också dolda

ytskikt som i framtiden förhoppningsvis kan tas fram.

Det mindre trapphuset som ansluter till de mindre bostäderna är betydligt enklare men i samma grad oförändrat. Trapphuset har ursprungliga stengolv, räcken av gjutjärn och ek samt glasade dörrpartier till bostäderna. Trapphuset är ommålat och flertalet glas är bytta mot bostäderna. Som en del av den kulturhistoriskt värdefulla helheten har också detta trapphus ett kulturhistoriskt värde. Ursprungliga byggnadsdelar och planlösning är viktiga att bevara.

Källaren

Källaren som är såpfabrikens gamla lager, har till största delen ursprunglig planlösning med ursprungliga väggar, valv samt pelare av gjutjärn och granit. Takfönster mot gården har kvar sin ursprungliga placering. Ursprunglig planlösning och pelare har ett visst kulturhistoriskt värde.

Vind

Vinden är i princip oförändrad sedan huset byggdes. Brandbotten av tegel, enkla vindskontor av brädor, öppen takstol och en stor torkvind. Tre torrklösetter utan bevarad inredning. Inga kupor e.d. har tillkommit. Vindar av denna typ blir alltmer sällsynta. Vinden är kulturhistoriskt värdefull som ett pedagogiskt exempel på hur vindar i flerbostadshus har använts och hur de varit inredda.

5. Exteriörens kulturhistoriska värde

Gatufasaden har i stort sett bevarat sitt utseende sedan 1880-talet. Fönster och fönsterglas samt portar är ursprungliga. Arkitekturen speglar tidens arkitekturideal med "oäkta" material i puts och stuck med formmässig inspiration från renässansens formspråk tolkad som en 1800-talsmässig nystil. Arkitekturstilen finns väl representerad till exempel i städer som Sundsvall. Fasaden får anses vara ambitiöst utformad och har ett stort skönhetsmässigt värde. Fasaden är en god representant för sin period och stil. Gatufasaden har ett högt kulturhistoriskt värde.

Gårdsfasaden är påfallande enkel och odekorerad. Alla fönster utom de i bottenplan är bytta. I övrigt verkar gårdsfasaden vara oförändrad och får därmed anses vara väl bevarad. Utmärkande för fasaden är dess enkelhet. Balkongräcken är utförda med järnrör och ståltråd. Gårdsfasaden har i sig ett måttligt kulturhistoriskt värde. För byggnaden som helhet är dock gårdsfasaden med balkonger viktigt att bevara i sin ursprungliga utformning.

6. Hot mot byggnadens antikvariska värden

Hotet mot byggnadens bestånd handlar både om små gradvisa förändringar och större ombyggnader.

Hyresgäst Anpassningar och större ombyggnader

Varje hyresgäst har sina önskemål om små förändringar. Det gäller att se kortsiktiga funktionskrav i relation till byggnadens kulturhistoriska värde. Annars kommer tusen till synes små förändringar att på sikt kraftigt förvanska byggnaden. Sådana åtgärder skall ställas emot målet att byggnaden som byggnadsminne skall bevaras för all överskådlig framtid.

Förändringar i planlösningen är viktiga att undvika i känsliga delar. Detta kan undvikas genom att inte dela upp fastigheten i mindre bostäder.

Slitage

Att byggnadens känsligare utrymmen används som privata bostäder är ur slitagehänseende bra. Att använda känsligare utrymmen som offentliga lokaler skulle öka slitaget och önskan om hyresgäst Anpassning och är därför olämpligt.

Ursprungliga ytskikt måste behandlas mycket varsamt. Dessa finns i Rosengréniska våningen och i huvudentrén med trapphus. Slitaget kan uppkomma genom olämplig städning eller olämplig användning av känsliga utrymmen. *Underliggande* ursprungliga ytskikt på värdefulla delar skall bevaras eller tas fram, man bör alltså undvika färgborttagning ner till rent underlag på bröstningar, stuckatur etc. Det har i paradvåningen på 1 tr tagits fram ett dekormålat stucktak och man kan alltså anta att övriga tak med stucklist varit polykromt bemålade.

Inbrott

Inbrott kan orsaka skadegörelse. Risken är också stor att åtgärder som skall förebygga inbrott orsakar skador. Montering av lås och bleck, förstärkning och byte av glas skall därför göras på ett varsamt sätt. Ursprungliga dörrar skall behållas.

Brand

Brand kan få förödande konsekvenser. Det gäller att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa det kulturhistoriska värdet lika väl som de boendes säkerhet. Viktiga interiörer kan behöva särskilt brandskydd. Brandskydd bör utföras med så få ingrepp som möjligt och så dolt som möjligt. Utrustning för evakuering, såsom brandstegar etc skall utformas varsamt och med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden.

Bristande kunskap

Brist på kunskap kan innebära att fel typ av underhåll utförs. Åtgärder skall föregås av kunnig bedömning av det kulturhistoriska värdet och vilka åtgärder som kan vara lämpliga. Det finns ofta varsamma lösningar som kan tillgodose både tekniska och antikvariska krav.

Tillgänglighet

Krav på hiss och handikappanpassning är svårt att tillgodose i en byggnad med ett så högt kulturhistoriskt värde.

Underhåll

I det dagliga underhållet finns risk för små gradvisa förändringar. Bristfälligt underhåll kan ge skador på ursprungliga byggnadsdelar och ytskikt som då är borta för alltid. Ett rationaliserat fastighetsunderhåll innebär en risk för att trasiga byggnadsdelar med ett kulturhistoriskt värde byts istället för att repareras.

Ursprungliga byggnadsdelar skall lagas istället för att bytas.

Ytor skall rengöras och bättras snarare än målas om. Man måste acceptera att huset är gammalt och att äldre ytor har patina. En sprucken men ursprunglig golvsten har ett omistligt värde även som sprucken i och med att den är ursprunglig. Ett slitet äldre färgskikt på en väggpanel har ett större värde både historiskt och estetiskt än en nymålade yta.

Uppmärksam underhåll. Ett byggnadsminne kräver ett större mått av uppmärksamhet. Känsliga ytor och material måste ses till regelbundet.